

TAKDİM

Üniversitemizin bünyesinde yer alan Uluslararası İslam Ekonomi ve Finansı Araştırma ve Uygulama Merkezi (İSEFAM) tarafından yılda iki kez yayımlanan İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi yayın hayatında beşinci yılını geride bıraktı. 2008 Mali Bunalımdan sonra küresel gündeme gelen insan merkezli İslam İktisadı ve Finansı ile ilgili akademik çalışmalar, araştırma ve uygulamalar son yıllarda ülkemizde ve küresel düzeyde giderek yoğunlaşmaktadır.

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin bünyesinde yer alan İSEFAM, çağımızın iktisadi sorunlarına alternatif çözümler vadeden İslam iktisadi ve finansı alanında teori ile faizsiz finans uygulamaları arasında var olan açığı kapatmak amacıyla bir dizi akademik çalışmalar yapmakta, konferanslar düzenlemekte ve yapılan eğitim programları ile faizsiz finans kuruluşlarının yöneticilerinin yetişmesine yardımcı olmaktadır. İslam iktisadi ve finansı alanında Türkçe, Arapça ve İngilizce lisansüstü ve doktora programlarında dünya çapında tanınan bilim adamlarını istihdam etmekte ve onların yaptığı çalışmaları ülkemizde, İslam coğrafyasında ve küresel düzeyde paylaşılmasına ortam hazırlamaktadır.

İslam Ekonomisi ve Finansının küresel gündeme taşınmasında çok önemli bir yere sahip olan ve ilki 1976 yılında Mekke'de düzenlenen Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı kongresinin 11.'si 2016 yılında Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi tarafından Kuala Lumpur'da düzenlenmişti. Bu sene İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinin öncülüğünde 12. Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Kongresi 14-16 Haziran 2020 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenecektir. Bu haberi ülkemizde ve küresel düzeyde İslam iktisadi ile ilgili çalışmalarına devam eden araştırmacıların bilgilerine arz etmek isteriz (Detaylı Bilgi İçin [Tıklayınız](#)).

İnsan merkezli İslam İktisadı, belli bir zümrenin veya sınıfın menfaatine öncelleyen bir ideolojiye dayanılarak geliştirilmiş bir iktisadi yaklaşım değildir. İslam iktisadı insan fıtratına uygun doğal ve ilmi bir iktisat disiplinedir. Ortaklık ekonomi düzeni olarak da tanımlayacağımız İslam İktisadının temel hedefi, iktisadi aktörler arasında menfaat uyumunu esas alarak insanın mutlu ve huzurlu yaşamasına ortam hazırlayan bir iktisadi düzenin inşasıdır. İslam İktisadı (Silm İktisadı, İnsan Merkezli İktisat), tekelleşmenin olmadığı, hukukun üstün olduğu bir serbest ekonomi düzenidir. Bu sistemde iktisadi aktörlerden birinin kendi menfaatlerini

başkasına zorla kabul ettiremediği ve tarafların kendi irade ve rızaları ile düzenledikleri anlaşmalara göre üretim ve paylaşımı gerçekleştirdikleri adil bir iktisat nizamıdır.

Bugün insanlığın karşılaştığı iktisadi sorunların en önemlisi, finansal değerlerin üretime kanalize edilmeden sembolik değerler üzerinde faiz yoluyla kâr elde edilmesinin yol açtığı üretim-tüketim dengesinin giderek bozulması ve gelir paylaşımındaki adaletsizliğin dayanılmaz boyutlara ulaşılmasıdır. Para-mal dengesinin sağlanması ve reel değerlerin üretiminin artırılması ile küresel düzeyde ve ülkemizde fiyat istikrarının ve sürdürülebilir büyümenin sağlanmasında İslam iktisadı ve faizsiz finans kurumlarının önemli katkı sağlayacağı kanısındayım.

10.uncu sayısını okurlarımıza arz ettiğimiz dergimiz Türkçe, İngilizce ve Arapça dillerinden biri ile hazırlanmış ve hakem heyetince kabul edilen makaleleri yayınlamaktadır. Dergimizin hakem heyetince kabul edilen ve bu sayıda yer alan makaleleri okurlarımızın bilgisine arz ediyor ve yeni makaleleri bekliyoruz.

Dr. Mahmut Bilgin ve Günay Terzi'nin ortaklaşa hazırladıkları "Türkiye'de Yoksulluk Sorunu ile Mücadelede Zekât Kurumunun Rolü ve Gerekliliği Hakkında Camii Cemaati Üzerine bir Araştırma" başlıklı makalelerinde İslam coğrafyasında yoksulluğun ve gelir dağılımındaki adaletsizliğin önemli sorunların başında yer aldığını vurgulamaktadırlar. Bu sorunun çözümlenmesinde İslam dininin temel bir kurumu olan zekât kurumunun ne tür işlevler yerine getireceği alanında kapsamlı tahliller yapmaktadırlar. Türkiye'de son yıllarda iktisadi büyüme alanında gerçekleşen ciddi gelişmelerin sağlanmasına rağmen gelir dağılımındaki adaletsizliğin devam ettiğine ve ülke nüfusun yaklaşık %20'si yoksulluk sınırının altında kaldığına işaret etmektedirler. Karşılaşılan bu sorunun azaltılmasında Devletin uyguladığı sosyal politikaların yanında zekât müessesinin de kurumsallaştırılmasıyla önemli bir işlevi yerine getireceğini ileri sürmektedirler. Makalenin yazarları, Kocaeli ilinde ikamet eden dini hassasiyete sahip olan şahıslarla yapılan anketlere dayanılarak elde edilen bulgularına göre; kişilerin serveti arttıkça, vermeleri gereken ölçüde zekât vermedikleri neticesine varıldığı ileri sürülmektedir. Yapılan araştırmalarda elde edilen bilgiye göre belli bir gelire sahip olanlar yardım yaparken veya zekât verirken doğrudan kendilerinin başta akraba, komşuları olmak üzere ihtiyaç sahiplerine yardım ettiklerini belirtmişlerdir. İslam'a göre zekâtın zorunlu bir görev olduğunu yeterince bilmeyeler bir hayır yapmak amacıyla çevrelerine yardım ettiklerini dile getirmişler.

Araştırmaya katılanların önemli bir bölümü, zekâtın kurumsallaştırılmasına karşı olmadıklarını ve kurumsal yapının Diyanet İşleri

Başkanlığı bünyesinde olmasını dile getirmişlerdir. Yapılan ankete katılımcıların önemli kısmının, zekât kurumu tarafından geliştirilecek zekât toplama hizmetine olumlu baktıkları neticesine varılmıştır. Şayet Malezya’da uygulandığı gibi verilen zekâtın vergiden düşürülür ise, insanların zekât vermeye daha fazla meyyal olabilecekleri sonucuna varılmıştır.

Bu makalede İslam tarihinin ilk dönemlerinden itibaren zekât müessesinin bir kamu kurumu olduğu; zekât toplama ve dağıtmanın kamu görevlileri tarafından yapıldığı ve Kur’an’ı Kerim’de belirtilen 8 sınıf arasında paylaşımının yapıldığı tespit edilmiştir. Zekât kurumunun İslam’ın temel ilkelerine göre günümüz şartları göz önünde bulundurularak yeniden tanzim edilmesi ile ülkemizde yoksulluğun giderilmesi ve gelir dağılımındaki dengesizliği azaltılmasında önemli rol oynayacağı ileri sürülmektedir.

Mustafa Afşin Sancar, “Türkiye’de Teverruk ve Yeniden Yapılandırmada Teverruka Alternatif bir Ürün Olarak Yeniden Yapılandırma Tekafül Fonu” başlıklı makalesinde günümüzde faizsiz finans kuruluşları tarafından kullanılan organize teverruk yönteminin finansal işlevi bakımından faiz ile benzer neticeler doğuran bir ürün olmasından dolayı tartışmalara yol açtığını ve İslami finans ilkelerine uymadığı halde zaruret hallerinde başvurulacak bir yöntem oluşunu eleştirmekte ve bu yönetime alternatif yeni bir yöntem sunmaya gayret etmektedir.

Sancar, Malezya ve bazı Körfez ülkelerinde birçok alanda kullanılan bu ürünün Türkiye’de görece olarak daha az başvurulacak bir yöntem olduğuna işaret etmektedir. Günümüzde organize teverruk yönteminin kullanıldığı alanlara bakılarak farklı yeni yöntemlerin geliştirilebileceğini vurgulayan yazar, tekafüle dayalı yeni bir yöntemin geliştirilebileceğini makalede izah etmekte ve bu modelin nasıl uygulanacağını şekil ve tablolar ile anlatmaktadır. Bu makalede adı geçen yazarın önerdiği “Yeniden Yapılandırma Tekafül Fonu”nun (YYTF), İslami finansın faizsiz yardımlaşma ve dayanışma esaslarına uygun olduğunu ve dolayısıyla helal bir kazanç yolu ve yöntemi olduğunu ortaya koymaktadır.

Fatih Kazancı, “Merkez Bankalarının Faizsiz Para Piyasası Yönetimlerine Yeni Bir Öneri: Tekaruz Yöntemi” başlıklı makalesinde mevcut merkez bankalarının faizsiz bankalara sundukları para piyasası ürünleri etraflıca incelenmiş ve bunlar fıkhi açıdan değerlendirilmiştir. Yazar, bu makalesinde merkez bankalarının faizsiz para piyasalarında uygulayabileceği yeni bir ürün teklifinde bulunmaktadır. “Tekaruz Yöntemi” olarak önerdiği bu model ile merkez bankaları oluşturacakları “Bankalararası Tekaruz Piyasası” yoluyla ülkenin milli parası ile karşılıklı

borçlanma imkânı sağlanabileceğini ileri sürmektedir. Bu yöntem ile hem konvansiyonel ve hem de faizsiz bankalar kendi aralarında sahip oldukları fazla likiditeyi ihtiyaçlarını gidermek için borç vererek kullanılabileceklerdir. Fazla olan likiditesini başka bankaya kullandıran banka ihtiyaç haline karşı bankadan borç/kredi alabilecektir. Aynı borçlanma süreleri ve borç miktarı ile karşılıklı kredileşme imkanına sahip olacaklardır. Bu yönetime baş vuran bankalar üzerinde anlaştıkları süre ve miktarda için biri birinden faiz almayacaklardır. Böylece merkez bankaları, İslam iktisadının karşılıklı kredisizliği teşvik edenden ilkesinden yararlanarak finans kuruluşları arasında fazla likiditelerini biri birine kullandırmalarına yardımcı olacaklardır.

Merkez bankaları bu hizmetle karşılıklı kredileşme sözleşmelerin yapılıp uygulamasına yardımcı olacak ve rezervlerinde maliyetsiz artış sağlanabilecek ve bu yöntemle para tabanını duruma göre daraltıp genişletebilecektir. Bu işlemler milli para birimi ile yapılabileceği gibi döviz ve altın ile de yapılabilir. Bu yöntemin yaygın kullanılması, merkez bankalarının esas gayesi olan fiyat istikrarını sağlama ve finansal değerleri reel üretime kanalize etme işlevlerini yerine getirmesini kolaylaştıracaktır.

Erol Ustaahmetoğlu, “Protestan İş Ahlakına Karşı İslam İş Ahlakı” başlıklı makalesinde Max Weber’in “Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu” adlı kitabında yer alan yaklaşımlarını değerlendirmektedir. Bu düşünürün yaklaşımında hareketle İslam iktisadının ahlaki ilkeleri tahlil etmektedir. Yazar, İslam coğrafyasının iktisadi açıdan yeterince gelişmemesini, İslam inancı ve ahlaki değerlerden kaynaklanmadığını vurgulamaktadır. Ona göre Müslümanlar çok çalışmanın bir bakıma ibadet olduğunu ve diğer insanlara karşı iyilik yapmanın İslam ahlakının gereği kabul edildiğini belirttikten sonra İslam inanç ve ilkelerinin iktisadi gelişmeye mâni olmadığını mantıklı delillere dayanarak ileri sürmektedir. Bu makalede zamanla mütevazı bir hayatın tercih edilmesi ve dünyadan el etek çekmenin bir yaşama biçimi olarak benimsenmesinin iktisaden gelişmeyi engellediği neticesine varılmaktadır.

Dergimizin bu sayısında yayınlanan beşinci Arapça makalenin yazarları Ahmad Hersh ve Nafith Al-Hersh, “Contemporary Challenges Facing Islamic Financial Derivatives in the Markets” (Günümüzde Piyasaların İslami Finans Türevlerin Karşılaştığı Zorluklar) başlıklı makalelerinde İslami ilkelere göre faaliyet gösteren faizsiz bankaların yatırım ve fon toplamada birçok sorunla karşılaştıkları gibi, özellikle finansal türev piyasalarda da zorluklarla karşılaştıkları dile getirilmektedir. Yazarlar, küresel finansal piyasalarda İslam hukuku ilkelerine göre faaliyetlerde bulunurken mevcut kurumsal yapının cari faizli bankalarının lehine işlediğine işaret etmişlerdir. Bu makale yazarları, İslam hukuku ilkelerine ve AAOIFI standartlarına

uygun yeni finansal yöntem ve araçlarını geliştirilmesi ile İslami finans kurumlarına finansal değerlerin reel üretime yönlendirmede daha etkin rol oynayacakları neticesin varmışlardır.

Yukarıda başlıkları belirtilen makale yazarlarını çalışmalarında İslam iktisadının günümüzde karşılaşılan ekonomik sorunlarına çözüm üreten teorilerine dayanarak yeni yaklaşımlar ortaya koyduklarından dolayı tebrik ediyorum ve çalışmalarında başarılar diliyorum. Bu alanda küresel düzeyde çalışmalarına devam eden ilim adamlarının eleştirileri ve makalelerini beklediğimizi bilgilerine arz ediyorum. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, yayınladığı dergileri ve araştırma merkezlerinde yaptığı araştırmaları ile günümüzün iktisadi ve sosyal sorunlarına çözüm bulma gayretlerini sürdürdüğünden bilim adamlarını, iş erbabını ve sorunlara çözüm bulma ve uygulama gayretlerini devam eden uygulamacılara haber vermek istiyoruz. İlimimiz, karşılaşılan sorunlara çözüm ürettiği ve kaynaklarımızın verim kullanılmasına ortam hazırladığı ölçüde işlevini yerine getirmiş olur. Selam ve saygılarımla...

Yönetim Editörü

Prof. Dr. Arif ERSOY